

Markku Seppänen

Äijän Pamppala

Äijän Pamppala

Markku Seppänen

Äijän Pamppala

Aarne Seppäsen arkistoa I

© 2018 Seppänen, Markku
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-0351-9

Sisällysluettelo

Lukijalle	7
1 Pamppala	8
1.1 Pamppala 1600-luvulla	8
1.1.0 Esipuhe	8
1.1.1 Asutus	9
1.1.2 Karja	10
1.1.3 Liikenne	11
1.1.4 Sotilaat	12
1.2 Kylästä ja kyläläisistä 1723-1939	14
1.2.1 Pamppalan kylä	14
1.2.2 Isovihan jälkeen	15
1.3 Tilat ja isännät 1723-1939	18
1.4 Isojako	46
1.5 Itselliset ja mäkitupalaiset 20- ja 30-luvuilla	51
1.6 Talot ja asukkaat 1939	55
1.7 1939-1944 Sodissa kaatuneet	59
1.8 Vanhoista taloista ja paikoista	60
1.9 Elämää Pamppalassa	69
1.9.1 Perheet	69
1.9.2 Yhtiömiessopimus	70
1.9.3 Maanviljely	71
1.9.4 Heinänteko	74
1.9.5 Elonleikkuu	77
1.9.6 Suutarointi	78
1.9.7 Paimenessa	80
1.9.8 Koulu	83
1.9.9 Hautajaiset	85
1.9.10 Kuoro	88
1.9.11 Postin kulku	91
1.9.12 Majatalo	92
1.9.13 Linja-autoliikenne	93
1.10 Muistelmia	95
1.10.1 Asukkaista	95
1.10.2 Hevosella passi	103
1.10.3 Vuosi 1918	109
1.10.4 Viipurin reissu	113

1.10.5.	Reen ostossa	114
1.10.6.	Rippikoulu	116
1.10.7.	Opin tielle	118
1.10.8.	Joulu1929	123
1.10.9.	Kesä 1940	125
1.10.10.	Seppäsen suvun henkilöistä	130
1.10.11.	Sukua tutkimaan	135
1.11	Sanomalehtien arkistoista	137
1.11.1.	Opettajista	134
1.11.2.	Matkamuiistelma	140
1.11.3.	Pahennusta	144
1.11.4.	Wiborgsbilder	145
2	Sota-aika	149
2.1	Talvisota	149
2.1.1.	Viipuri	149
2.1.2.	Lähtö evakkoon	158
2.1.3.	B Lankinen	165
2.2	Jatkosota	168
2.2.1.	Alkusanat	168
2.2.2.	Jatkosota alkaa	169
2.2.3.	Asemasodan aika	182
2.2.4.	Nuorennettu komppania	188
2.2.5.	Koulutuksen aika	194
2.2.6.	Taistelujen aika	201
2.2.7.	Sodan loppuvaiheet	206
2.3	Esimiehistä	213
3	Päntäne	220
3.1	Kunnan antamia hommia	220
3.2	Pankkimiehenä	221
3.3	Uudenvuoden vastaanotto -46	223
3.4	Koulutyössä	226
3.5	Kuorotyössä	230
3.6	Opettajainyhdistys	235
4	Muistokirjoitus	236

Lukijalle

Isäni Aarne Seppänen (1912-2011) oli kiinnostunut sukututkimuksesta, jota harrasti 40-luvulta lähtien. Ilman nykyaikaisen tekniikan apuakin järjestelmällisesti hän kokosi mappeja sukumme henkilöistä. Täyttyessään 75 vuotta hän sai ensimmäisen tietokoneensa, jolle alkoi tallentaa materiaalia. Vuoden kuluttua oli näppäimistö kulunut niin ettei kirjaimet olleet enää tunnistettavissa. Internettiin hän liittyi 95-vuotiaana kun aika alkoi käydä pitkäksi Elmi vaimon kuoltua.

Viimeisimmät merkinnät sukutietokantoihin hän teki 98-vuotiaana. Paperista materiaalia on yli 30 paksua mapillista.

Äijää jonkin verran kiinnosti sukukirjan kokoaminen, mutta valitteli, että tekstipuolella oli puutteita. Hän sen sijaan alkoi kirjoitella muistelmapätkiä nuoruudestaan ja Pamppalasta sekä sodista, joita tukevat alkuperäiset päiväkirjat.

Kivennavan kylistä Pamppalaa lukuunottamatta on kyläkirjat. Totesin melko pian, ettei materiaalia kyläkirjaa ajatelleen ole juuri lainkaan, varsinkaan sellaista, mitä ei jo olisi julkaistu. Rantakylän ja Pamppalan tiivis yhteiselo olisi aikanaan ehdottomasti pitänyt painattaa samoihin kansiin.

Luovuin siten kyläkirja-ajatuksesta ja päätin julkistaa äijän omaa materiaalia jakaen sen paperiseen tekstiosaan ja sähköiseen osaan, jossa on sekä tekstit että mahdollisesti useampia sukuja käsitteleviä osia.

Äijän materiaalin lisäksi olen liittänyt joitain sanomalehdistöstä löytämiäni artikkeleita, jotka kuvaavat hauskesti(?) 1800 luvun elämää Pamppalassa sekä muistikirjoituksen, josta käy ilmi keskeinen Äijän henkilöhistoria.

Kiitokset kaikille, jotka ne ovat ansainneet, erityisesti kannustuksesta.

Kuopiossa 20.06.2018
Markku Seppänen

1 Pamppala

1.1 Pamppala 1600 luvulla

Esipuhe

Tutkiessani Pamppalassa asunutta Seppäsen sukua, kerääntyi minulle kylästä ja sen asukkaista niin paljon materiaalia, että tein niistä yhteenvedon. Lähinnä keskityin kylän talojen ja niiden haltijoiden selvittelyyn.

Selailemalla henki-, rippi-, maa- ja isojakokirjoja sain talojen isännät ja emännät järjestykseen ajalta 1723- 1939. Sen sijaan olen sivuuttanut muut perheenjäsenet, koska tarkoitukseni ei ole ollut tehdä sukuselvitystä kylän asukkaista.

Joidenkin sukujen kohdalla olen kuitenkin selvittänyt miten ja mistä ne ovat Pamppalaan tulleet. Isäntien ja emäntien kohdalle olen merkinnyt heidän syntymä- ja kuolinvuotensa.

Kylän itsellisen väestön selvittelyn olen jättänyt pois lukuunottamatta 1920 - 30 lukua. Tilojen numerointia ja nimiä olen käyttänyt vuodesta 1723 lähtien. Tämä siitä syystä, että lukija, joka mahdollisesti ei tunne kylää, pysyisi paremmin "kärryillä".

Hämeenlinnassa 1990.

Aarne Seppänen

Asutus

Kuinka vanhaa Pamppalan asutus on, siitä ei ole varmaa tietoa samoin kuin siitäkään ketä siellä on asunut. Kuinka laaja kyläalue on ollut, on myöskin epäselvä. Ester Kähönen teoksessaan Vanha Äyräpää mainitsee, että 1500 luvulla Pamppalassa olisi ollut 20 taloa ja sen sijaan Rantakylässä 3 ja Kukonmäellä 2 taloa. Mielestäni tämä osoittaa, että rajat kylien välillä eivät olleet kovinkaan tarkat. V 1611 voudin tilien mukaan Pamppalassa oli 4 sellaista taloa, jotka pystyivät maksamaan veronsa, mutta autiotiloja oli 7. 1620 vastaavat luvut olivat 4 ja 9. Autiotilojen määrittelemisen on vaikea, koska käsite autiotila on epämääräinen. Silloisen käsityksen mukaan autius ei aina merkinnyt asumatonta taloa, vaan joukossa oli sellaisia, jotka eivät joko kokonaan tai osittain kyenneet maksamaan maaveroa. Normaalisti ensimmäisinä autiovuosina tila oli vain veronmaksukyvytön. Yleensä koko 1600 luvulla veronmaksukykyisiä taloja oli vain muutamia. Sitäpaitsi kylän rajat näkyvät olevan määritelty "noin". Kyseessä oleva kirjuri ei todennäköisesti ole ollut selvillä kylien rajoista. Tähän viittaa se, että 1635 verokirjassa ei Pamppalaa mainita ollenkaan, vaan sen asukkaat löytyvät Rantakylästä, samoin on myöskin 1657. Henkikirjoihin on merkitty vain veronmaksukykyiset perheet. Itselliset on jätetty niistä pois, joten kylän asukasmäärää ei voida laskea.

1640 luvulla on Pamppalaan muuttanut Paavo Turpiainen. Hänen poikansa Esko Turpiainen yhdessä Suni Sopasen kanssa asuu 1/3 manttaalin suuruista kruununtilaa, mutta myöhemmin luopuvat siitä. Tilan ottaa nyt haltuunsa Jaakko Juhonpoika Patrikki. Hän kuitenkin katoaa isovihan aikana ja talo jää autioksi.

Karja

Karjan pidosta on jonkin verran tietoja 1600 luvun alkupuolelta. Silloin näet kannettiin ns. karjaveroa ja näistä karjaveroluetteloista käy selville tarkka karjamäärä. Sen mukaan Pamppalassa oli v. 1623 karjaa seuraavasti:

Lauri Patrikilla 2 hevosta, 1 lehmä, 1 hieho, 2 karitsaa, 1 sika ja 1 porsas. Kylvöala oli 5 panninalaa.

Lauri Tukialla 1 tamma, 3 lehmää, 1 hieho, 1 lammas, 1 karitsa. 1 sika ja 1 porsas. Kylvöala 2 1/2 panninalaa.

Niilo Tukialla 1 hevonen, 1 lehmä, 1 hieho ja kylvöala 2 1/2 panninalaa.

Olipa Esko Tukiallakin, vaikka elikin loisena, 3 lehmää ja 1 lammas.

Vilppu Rätöllä taas oli 2 hevosta, 4 lehmää, 2 hiehoa, 7 lammasta, 1 sika ja 1 porsas sekä kylvöala 4 panninalaa.

Vuonna 1638 oli karjamäärä jo kovasti muuttunut:

Pärtty Sudella oli 1 hevonen, 2 lehmää, 1 hieho, 3 lammasta, 2 karitsaa ja 1 sika.

Paavo Pietarinpojalla 1 lehmä, 1 hieho ja 2 lammasta.

Erkki Tukialla 2 lehmää, 1 hieho ja 2 lammasta.

Niilo Tukialla vain 1 lehmä.

Matti Patrikilla 1 lehmä, 2 lammasta ja 1 karitsa, sekä

Sipi Tukialla 1 hevonen, 1 lehmä, 1 hieho ja 2 lammasta.

eli yhteensä koko kylässä 3 hevosta, 7 lehmää, 4 hiehoa, 11 lammasta, 3 karitsaa ja 1 sika. Karjamäärä näyttää olevan kovasti riippuvainen vuoden tulosta ja rauhallisista oloista.

Pamppalan läpi kulki ns. vanha Venäjän tie. Tästä johtuen kauttakulkua oli milloin enemmän milloin vähemmän. Kylä oli tärkeä välietappi matkalaisille. Soihan jo keskiajalta peräisin oleva kyyditysjärjestelmä kruunun asioissa kulkeville vapaan kyydin ja tätä noudatettiin myös 1600 luvun alkupuolella. Tämä järjestelmä rasitti talonpoikia ja siksi ryhdyttiin suunnittelemaan uutta kestikievarijärjestelmää, joka vapauttaisi talonpojat vapaakyytiläisten mieli-vallasta. 1630 luvulla yritettiin saada vapaaehtoisuuden tietä syntyään kestikievareita määrättyjen välimatkojen päähän.

Kievarien isännät saivat eräitä oikeuksia. He saivat pitää 6 renkiä sotaväenoton ulkopuolella, heidän hyväkseen kiellettiin oluen myynti peninkulman säteellä kestikievarista. 1649 annettiin kievariasetus, jonka mukaan majatalosta matkustaja voi saada maksua vastaan kyydin, yösijan ja ruokaa.

Kievarirakennuksen kustansi kihlakunta, mutta kunnossa pito kuului isännälle. Tämä puolestaan sai eräitä etuja. Hän ja neljä renkiä vapautettiin sotaväenotoista, hänellä oli yksinoikeus myydä olutta ja viinaa valtatie varsilla ja hän sai korvauksetta käyttää kruunun maita hevostensa ruokkimiseen. Vain rikkaimmilla isännillä oli mahdollisuus olla kievarin isäntänä, sillä 1664 annetun ohjeen mukaan hänen oli ruokittava ainakin 8 hevosta ja jos useampia tarvittiin, tuli silloin naapurien auttaa häntä. Näin luotiin ns. hollijärjestelmä.

Pamppalan kievaria piti 1605 Kivennavan nimismiehenä toiminut Olli Iivonen Rantakylästä (nimismiehen velvollisuuksiin kuului majoituksen ja kyydin anto matkalaisille). Myöhemmin kievari oli Rantakylässä Niilo Iivosella, jos hän talvella kulki Vuotjärven yli kulkevaa talvitietä, mutta kesäaikana kievarina oli kruunun tilallisen Pärttyli Suden talo Pamppalassa valtamaantien varressa. Pärttyli Suden poika Yrjö kohteli matkamiehiä hyvin tyytyväisesti ja silloin kievari siirrettiin väliaikaisesti Vääräänmäkeen. Pian se kuitenkin palautettiin takaisin Pamppalaan. Suden talo oli kovasti köyhtynyt eikä pystynyt enää kievaria pitämään. Kievariksi tuli nyt Patrikin talo. Vuosisadan lopulla 1687 lähtien kievarin pitäjänä oli Reko Seppänen, ainakin 1707 asti.

Sotilaat

Kustaa Vaasa oli 1500 luvulla sotilaita saadakseen säätänyt, että mies, joka palvelee ratsain, saa 30 Ruotsin markkaa, 6 kyynärää verkaa, vapauden linnanleiristä sekä hevosen ruoan pitkin vuotta. Jos asianomainen omistaa talon hän saa vastaavasti hyvityksensä verovähennyksenä. Tällä tavoin koetettiin hankkia ns talonpoikaisratsuväkeä. 1590 luvulla käydyissä sodissa olivat kunnostautuneet mm pamppalalaiset Paavo Susi ja Martti Laurinpoika. He olivat kuuluneet ns. Tepposen joukkoihin. Palkkioksi olivat saaneet v. 1594 edellämainittuja verovapauksia. Suden suku oli ratsumies suku. Pärttyli Susi, jolla oli Pamppalassa kokoveron talo, suoritti ratsupalvelusta niin kauan kuin jaksoi. Ratsumiehinä palvelivat myös saman suvun miehet: Heikki 1639-50, Hannu 1644, Reko 1645, Yrjö 1644 ja Matti 1659-69. Liekö sotaväsymys vaivannut vai joku muu syy, koska Pertti Susi palkkasi 1660 sotamieheksi Svenin. Muitakin ratsumiehiä löytyi. Sellaisena esiintyy 1626 Vilppu Rättö, joka yhdessä veljensä Riston kanssa asui Pamppalassa 1623 -36. Vuosisadan lopulla ratsumiehinä esiintyvät Lauri Patrikki ja rakuunana Jaakko Juhonpoika ja Elias Juhonpoika Patrikki.

Suuri tyytymättömyys, joka maassa vallitsi jalkaväen rekrytoimista vastaan, johti siihen, että siirryttiin tilaluvun mukaan tapahtuvaan väenottoon, jolloin talot ryhmiteltiin ruoduiksi. Kukin ruotu palkkasi sotilaan. Rauhan aikana hän asui ruodun hankkimassa torpassa, johon kuului 1/2 tynnyrinalaa viljelysmaata, kaalimaa, sekä niittyä. Näin olisi pitänyt olla, mutta Pamppalan kohdalla tämä ei ehtinyt lopullisesti toteutua. Ruotu maksoi sotamiehelle vuosipalkkaa ja huolehti hänen elatuksestansa ja vaatetuksestansa. Hänen kuoltuaan ruodun tuli 3 kuu-kauden kuluessa, sotatilan vallitessa viimeistään seuraavan vuoden maaliskuun loppuum mennessä, hankkia uusi mies tilalle. Suuren Pohjansodan alettua ja sotamiehen kaaduttua uuden palkkaaminen kävi entistä vaikeammaksi.

Pamppalan ruoduista tiedetään ainakin seuraavaa:

Pamppalassa joutuivat Sakari Lindberg ja Paavo Susi yhdessä varustamaan ratsumiehen Kohlesin komppaniaan, sellaiseksi löytyi Hannu Martinpoika, joka lienee ollut kopraali.

Lauri ja Heikki Patrikki taas palkkasivat kopraalin Viipurin rykmenttiin.

Reko Seppänen yhdessä Uudenkirkon Peippolasta olevan Heikki Iivosen ja Kirkkojärveltä olevan Tuomas Kirjavaisen kanssa maksoivat katselmuskirjurin palkan. Edellämainitut kuuluivat aikoinaan Lillen lampuoteihin ja suorittivat töitä Lillen tilalla Rantakylässä. Näistä ainakin Heikki Iivonen asui Lillen tilalla.

Reko Seppänen, Esko Hiiri, Sipi Tukia yhdessä neljän muun talon kanssa huolehtivat korpraalin palkkaamisesta.

Jaakko Patrikki ja Paavo Pietarinpoika vuorostaan huolehtivat rakuunan palkkauksesta sekä varustivat hevosen Grotenfeltin komppaniaan.

1.2 Kylästä ja kyläläisistä vv. 1723-1939

Pamppalan kylä

Pamppalan kylä sijaitsi entisen Kivennavan pitäjän luoteiskulmassa Muolaan pitäjän rajalla. Sen läpi kulki Viipurin - Pietarin välinen maantie. Kylä sijaitsi korkealla mäellä (108 m merenpinnan yläpuolella), mistä aukeni luoteeseen ja siitä kaartaen koilliseen laaja näköala. Kesäisenä iltana auringon laskiessa sen viime säteet kimaltelivat luoteessa näkyvän Muolajärven pinnasta. Siitä itään välkehti Yskjärvi, jonka länsirannalla oli Kyyrölän kreikkalaiskatolinen kirkko, minkä kellojen ääni kuului Pamppalaan asti. Olipa kellojen säveliin seipitetty sanatkin:

" Lingin längin liinavoita, potattii ja poslamaslaa, pium, paum, poum".

Kylästä suoraan pohjoiseen, alhaalla laaksossa, noin parin kilometrin päässä oli Vuotjärvi, jonka vedenpinta oli 21 m merenpinnan yläpuolella. Kauempana samassa suunnassa oli Muolaan Kirkkojärvi ja sen länsirannalla Muolaan kirkko. Siitä itään, meistä katsoen pohjoiskoilliseen oli Punnusjärvi ja sen takaa kaukaa kohosi Pölläkkälän sahojen savu.

Kylän itä- ja eteläpuolella olevat metsät estivät näkyvyyden niihin suuntiin. Länsipuolella maa kohosi. Siellä oli kylän korkein kohta Kolmikanta (118 m), mikä esti vain 4 km:n päässä olevaa Suulajärveä näkymästä.

Kylän pellot olivat pääasiassa hiekkamultamaita, mitkä antoivat ahkeralle viljelijälle kohtuullisen toimeentulon. Halla oli tuntematon, se ei jaksanut nousta korkealle mäelle.

Kylässä oli aikoinaan ollut 5 verotaloa. Näitä oli aikojen kuluessa jaettu pienemmiksi, joten 1939 siellä oli 23 maanviljelystilaa. Kun lisäksi otetaan mäkitupalaiset, oli kylässä asumuksia kaikkiaan 35.

Asukkaat olivat kylässä viihtyneet hyvin. Yli 100 vuotta kylässä asuneita sukuja oli 7. Seppäset, tulleet 1658, Rätöt 1769, Honkaset 1777, Hippeläiset 1780, Lankiset 1787, Pimiät 1815 ja Turpiaiset 1835. Yhdessä nämä muodostivat 1939 13 perhettä.

Isovihan jälkeen

Venäläiset olivat 1710 vallanneet ja osittain hävittäneet Kannasta. Pamppala oli varmaan autioitunut. Kulkihan sen läpi valtatie, jota pitkin sotajoukot kulkivat suuntaan ja toiseen. Kylän asukkaat olivat paenneet piilopirteilleen ja talot jääneet autioiksi, pellot jääneet kylvämättä ja niityt metsittyneet. Sodan siirryttyä kauemmaksi alkoi väestö palata takaisin ryhtyen viljelemään ketoutuneita peltomaahan.

Ruhtinas Aleksander Mensikovin toimesta 1714 - 15 suoritettiin Kannaksella verollepanoa varten luettelointi, jonka tarkoituksena oli selvittää minkä verran sieltä löytyi veronmaksukykyisiä taloja. Kun sitten Uudenkaupungin rauha 1721 tehtiin ja kävi selville, että kannas jää venäläisille, suoritettiin heidän toimestaan 1722-23 verotusta varten ns. Vanhan Suomen väestöluettelointi. Tämän luettelon mukaan Pamppalassa 1723 oli vain 11 henkeä, 7 aikuista ja 4 lasta.

Kylän entisistä asukkaista olivat palanneet vain Pertti Susi vaimonsa Vapun ja 2-vuotiaan poikansa Kallen kanssa, sekä Matti Seppänen vaimonsa Marian ja 3-vuotiaan poikansa Sakarin kanssa.

Uusia asukkaita olivat Yrjö Nikkanen, vaimo Kristiina, tytär Brita ja veljenpoika Mikko, sekä Matti Heikinpoika Luukka. Lisää asukkaita tuli pian. V. 1728 niitä oli jo 7 perhettä, aikuisia 14 henkeä ja 1732 rippikirjan mukaan jo 50 aikuista henkeä. Uusia asukkaita olivat mm. Antti Paajanen (Pajain), itsellisinä Simo Honkanen (Hongain), Matti Kuortti, Risto Mäyrä, sekä silantekijä Risto Kuortti, kaikki perheineen.

v. 1726 asetettiin revisiokomissioni, jonka puheenjohtajaksi tuli Anton von Saltza. Sen tehtäväksi tuli tutkia alueen verotus, sekä ottaa selvää autiotiloista ja niiden asuttamisesta. Perustana pidettiin 1706 maakirjaa. Vaikka Pamppalassa oli asuttu jo viisi sodan jälkeistä vuotta antaa vuoden 1727 revisiomaakirja kylästä lohduttoman kuvan:

(Seuraava on Sirkka Karskelan suomennos).

Talo n:o 1.

1/3 2/3 1 Kruununvouti Sakari Lindberg, nyt Pärttyli Heikinpoika Susi, kruununtila. Peltoa kaikkiaan viiden tynnyrin verran ruokamultamaata, luonnonniittyä kuuden kuorman ala, lisäksi osa metsittyneenä hyvää metsämaata. Kalastus sisäjärvessä, hyvää laidunmaa, ei myllypaikkaa, humalatarha ränsistynyt.

Voi vastata 1/2 2/3 verosta 1 tila.

Talo n:o 2.

1/4 1/2 1 Heikki Patrikki, nyt Yrjö Mikonpoika Nikkanen, kruununtila. Peltoa kaikkiaan neljän tynnyrin verran ruokamultamaata, luonnonniittyä kolmen kuorman ala, muu metsittyneenä, ei humalatarhaa ja muutoin samanlainen kuin edellä.

Harkitaan voivan maksaa 1/4 2/3 verosta 1 tila.

Talo n:o 3.

1/6 1/3 1 Reko Seppänen, nyt Matti Rekonpoika, sama, perintötila. Peltoa kaikkiaan kahden tynnyrin verran ruokamultamaata, rantaheinäniittyä kolmen kuorman ala, ei humalatarhaa, kaikki muut elämisenehdot samanlaiset kuin kyläkunnalla, metsämaata kuitenkin suhteellinen osuus. Vähennetään 1/24 verosta 1/12 apuveromanttaalista.

Vastaa 1/8 1/4 verosta 1 tila.

Talo n:o 4.

1/3 2/3 1 Reko Simonpoika Seppänen, autio ja hylätty. Peltoa kaikkiaan kahden tynnyrin verran ruokamultamaata, saraniittyä kolmen kuorman ala. Pellot ovat kesantona.

Vähennetään tilusten vähäisyyden takia 5/24 verosta, 5/12 apuveromanttaalista ja merkitään autioksi määrältään 1/8 1/4 verosta 1 tila.

Aarne Seppänen syntyi Kivennavan Pamppalassa v 1912. Tähän julkaisuun on koottu hänen arkistoistaan Pamppalan asutushistoriaa, isojakoa ja henkilökuvia sekä muistelmat sodista ja rauhanajasta sotien jälkeen. Sukututkimuksista on tulossa oma julkaisunsa.

BoDTM
BOOKS on DEMAND

www.bod.fi